

Література:

1. Григорович-Барський В. Мандри по Святих Місцях Сходу з 1723 по 1747 рік = Странствования по Святым Местам Востока с 1723 по 1747 г. / пер. з давньоукр. П. Білоус ; за ред. М. Москаленка. Київ : Основи, 2000. 766, [1] с.: іл. URL: <http://surl.li/udhkq>
2. Гримич М. Ажнабія на червоній машині. Роман. Київ : Нора-Друк, 2018. 176 с.
3. Вертинский А. Н. Дорогой длинною... / сост. и вступ. ст. Ю. Томашевского; Послесл. К. Рудницкого; Оформ. Г. Саукова. М.: Правда, 1990. 576 с.: ил. URL: <http://surl.li/uemdh>
4. Кримський А. Ю. Твори в п'яти томах / Редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ: Наук. думка, 1972–1974. Т. 1: Поетичні твори, оповідання / [ред. тому П. Й. Колесник; упоряд. і прим.: М. Л. Гончарук, О. В. Мишанич]. 1972. 630, [1] с.: портр. URL: <http://surl.li/udhli>

УДК 930.2 Віктор Крюков

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-414-9-54>

Маврін О. О.

ORCID: 0000-0002-9048-578X

доктор історичних наук, старший науковий співробітник,

заступник директора з наукової роботи

Інститут української археографії та джерелознавства

імені М. С. Грушевського Національної академії наук України

м. Київ, Україна

АРХЕОГРАФІЧНА ВІЗІЯ АРАБІСТА ВІКТОРА КРЮКОВА

Ключові слова: археографія, арабістика, джерела, пам'ятки писемності.

Ще у 80-х роках ХХ ст. “археографія на Україні” розпочала свій шлях до “української археографії”. Важливу роль у цьому відігравали “Перспективний план підготовки до друку та видання джерел з історії України (на період до 2000 року)” [5] та обговорення у вузькому колі фахівців під час республіканської наради “Українська археографія: сучасний стан та перспективи розвитку” (грудень 1988 р.). На нараді з доповідями про археографічні завдання в сходознавстві виступили Ярослав Дашкевич (“Вивчення і публікація східних джерел з історії України”) та Ярема Полотнюк (“Арабські джерела з історії України”)

[6, с. 62–66]. Окреме місце в “Перспективному плані” відводилося сходознавчій археографії. Передбачалася ціла видавнича VIII серія “Східні джерела з історії України”. Пункт 7-й плану серії передбачав публікацію арабських джерел з історії Київської Русі IX–XII ст. [5, с. 15]. Відповідальним виконавцем за цим напрямом був відомий арабіст Вольф Мендельович Бейліс [5, с. 15]. Під керівництвом В. М. Бейліса працював над перекладами творів учених Арабського халіфату Віктор Григорович Крюков. Приблизно в той же час Віктор Крюков розпочав укладання Зводу повідомлень арабських писемних пам’яток раннього Середньовіччя, пов’язаних з історією середньовічної України, – так і не завершеного великого археографічного сходознавчого проекту [1].

Наукові дослідження В. Крюкова є зразковими в розумінні поєднання філологічного, лінгвістичного та історичного підходів до роботи з пам’ятками писемності [3, с. 59–60]. Саме на поєднанні палеографії, текстології та історичного аналізу писемного матеріалу відбувається трансформація тексту в історичне джерело. Тексти середньовічних арабських авторів відібрані насамперед з огляду на їхнє значення для встановлення фактів і подій з історії середньовічної України [див.: 1, 2, 3, 4].

Археографічна візія В. Крюкова максимально наближена до класичної археографічної практики у форматі науково-критичного типу публікації. Як зазначав сам науковець, “У логіці означеного кола наукового пошуку доцільно окреслити такий алгоритм дослідження: 1. Відбір сюжетів, що стосуються території й населення України доби раннього Середньовіччя; 2. Переклад та систематизація текстів відповідно до названої проблематики; 3. Коментар відібраних і систематизованих текстів джерел згідно з традиціями арабістичного наукового пошуку і започаткованими нами методологічними принципами. Текстологічний коментар доцільно структурувати за такими компонентами: 1. Подання арабської форми й української транскрипції термінів та фраз; 2. Виявлення спотворень в арабському написанні географічних, історичних та етнічних назв; 3. Урахування першоджерел, від яких дані назви запозичені; 4. Визначення походження досліджуваних термінів” [3, с. 59–60].

Подальший розвиток сходознавчої археографії залежить від рівня взаємодії в сучасних умовах сходознавства та археографії. Окремі дослідники, як свого часу арабіст В. Крюков, усвідомлювали важливість міждисциплінарних проєктів для вирішення важливих для розвитку обох наук питань виявлення, опрацювання та введення до наукового обігу якомога більшої кількості писемних пам’яток і джерел,

що має значення не тільки для історії, а й для філософії, культурології, філології тощо.

Література:

1. Крюков В. Г. Арабські писемні джерела IX–X століть як інформаційні чинники розвитку українського сходознавства в системі європейської орієнталістики // Східний світ. 2006. № 4. С. 5–21.

2. Крюков В. Г. Київська Русь в описах “Віддалених країн” арабського географа другої половини IX ст. Абу ал-Касима Убайдаллаха ібн Хурдазбіха // Сходознавство. № 35–36. 2006. С. 40–65.

3. Крюков В. Г. Методологічно-концептуальні засади досліджень арабських ранніх середньовічних писемних джерел з історії України // X Сходознавчі читання А. Кримського, присвячені 135-річчю від дня народження А. Ю. Кримського. Тези доповідей міжнародної наукової конференції, м. Київ, 5–6 жовтня 2006 р. 290 с.

4. Крюков В. Г. Походження назви Σκλαβήνοι / Σκλάβοι/ й значення етноніму ас-сакālїбу в географічному творі арабського автора першої половини IX століття Абу Джафара Мухаммада ібн Муса ал-Хварізмї // Вісник Луганського нац. пед. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Історичні науки. 2006. № 17 (112). С. 254–266.

5. Перспективний план підготовки до друку та видання джерел з історії України (на період до 2000 р.). Київ, 1989. 32 с.

6. Українська археографія: сучасний стан та перспективи розвитку. Тези доповідей республіканської наради (грудень 1988 р.), м. Київ, 1988. 252 с.